

1970-2020: de positie van Delikt en Delinkwent in veranderende tijden¹

DD 2020/1

Het eerste nummer van dit tijdschrift verscheen in november 1970. Dat is dit jaar dus 50 jaar geleden. Die mijlpaal geeft aanleiding om kort stil te staan bij de positie van het tijdschrift in verleden, heden en toekomst. We doen dat in een editorial van – bij wijze van uitzondering – alle redactieleden gezamenlijk.

Ook dat eerste nummer van Delikt en Delinkwent begon met een gezamenlijke bijdrage. Geschreven niet alleen door alle redactieleden van het nieuwe tijdschrift, maar mede ondertekend door alle redacteuren van het toen verdwijnend Tijdschrift voor Strafrecht, zoals dat sinds 1886 bij Brill in Leiden is verschenen.

Die gezamenlijke presentatie van het nieuwe tijdschrift door beide redacties in 1970 draagt het veelzeggende opschrift ‘Wat ons beweegt’. Kennelijk beweegt er iets c.q. worden de ondertekenaars, in het bijzonder de redactie van het nieuwe tijdschrift, door iets bewogen. Daarin ligt een aanknopingspunt met de tijdsgeest van toen. Wie zich de maatschappelijke verhoudingen, woelingen en drang tot veranderingen van die tijd – net na ‘68’ – nog eens voor de geest haalt (de tijd van kraken en van vrije seks, van Provo en van de Karl Marx Universiteit; de tijd voor het stellen van vragen over het oorlogsverleden van de ouders, de tijd van emancipatie, individualisering en democratisering), valt de kwalificatie ‘beweging’ inderdaad gemakkelijk in, zij het mogelijk als een nog redelijk eufemistische aanduiding. De maatschappelijke omwenteling van destijds wordt in diverse opzichten gereflecteerd in de overgang van het oude Tijdschrift voor Strafrecht naar het nieuwe Delikt en Delinkwent. Het was duidelijk méér dan alleen een verandering van naam. Het nieuwe klimaat zou ook in de inhoud tot uitdrukking moeten komen. Al in de eerste alinea van de gezamenlijke opening in 1970 wordt klare taal gesproken over de ambitie van dit nieuwe podium: “Het Tijdschrift voor Strafrecht treedt terug; Delikt en Delinkwent biedt zich aan. Een nieuwe naam, een nieuwe koers, gericht op de integratie van het juridische en het antropologische denken in de theorie en de praktijk van het strafrecht”.

De drang tot beweging en vernieuwing komt ook tot uitdrukking in het (opvallend kleine) formaat van het nieuwe tijdschrift, de modernistische schrijfwijze van de naam en het nadrukkelijk accent op het informerend karakter van een deel van elke aflevering en de toen vernieuwende want structurele inzet van deelrubrieken: “De redactie hoopt, dat die rubrieken een integrerende werking tussen de beoefenaren der verschillende wetenschappen zullen krijgen. Zij moeten vooral dié lezers, die op het terrein van de rubriek *niet* geschoold of bezig zijn, op de hoogte van zaken op dat gebied houden”.²

De auteurs van het eerste editorial spreken van een ‘ingrijpende hervorming’ van de positie van het tijdschrift. Zij sporen daarmee eerst en vooral ook aan tot inhoudelijke verandering.

1 Citeerwijze: M.S. Groenhuijsen, W. Huisman, F. de Jong, P.H.P.H.M.C. van Kempen, P.A.M. Mevis & H.G. van der Wilt, ‘1970-2020: de positie van Delikt en Delinkwent in veranderende tijden’, DD 2020/1.

2 Het woord ‘redactie’ wordt in dat editorial ‘uiteraard’ met een ‘k’ geschreven. De huidige spellingscontrole maakt daar een ‘c’ van; de schrijfwijze die in 1886 voor het Tijdschrift voor Strafrecht vanzelfsprekend was. Tegelijk doet de formulering ‘beoefenaren der verschillende wetenschappen’ uit 1970 thans ietwat archaisch aan. Oud en nieuw lopen (ook) hier meer in elkaar over dan wellicht gedacht of gehoopt.

Tot aanpassing aan wat zij zagen als de noden van de nieuwe tijd. Er klinkt een opvallend en expliciet idealisme in door. Een belangrijk onderdeel van de aanbevolen nieuwe aanpak werd toen en wordt thans wel aangeduid met de term 'geïntegreerde strafrechtswetenschap'. Maar het doel van die benadering werd scherp geformuleerd. Men wilde strafrecht en de andere daarvoor relevante disciplines (het woord 'hulpwetenschappen' wordt zoveel mogelijk vermeden) in nauwe samenwerking beter laten aansluiten bij ontwikkelingen in samenleving en wetenschap in brede zin. Sterker dan dat: de nieuwe redactie was ervan overtuigd dat alleen met een dergelijke hervormde en hervormende benadering van de beoefening van het strafrecht, de dynamische sociale verhoudingen adequaat kunnen worden geadresseerd. Dat punt klinkt ook door in het gegeven dat de redactie van het nieuwe tijdschrift de openingstekst van het Tijdschrift voor Strafrecht uit 1886 citeert en zich daar ook duidelijk tegen afzet. Natuurlijk wil men de strafrechtelijke stof nog steeds wetenschappelijk benaderen, maar wel op een bredere (men zou nu waarschijnlijk zeggen: meer holistische) manier dan vanuit een focus op het zuiver juridische. Schematisch gezegd: de nieuwe redactie wilde verbreding, ook van het lezersbestand. Zij zagen het Tijdschrift voor Strafrecht van 1886 als een tijdschrift dat vooral was gericht op 'het rechtskundig publiek', met als belangrijkste functie om een rechtswetenschappelijke grondslag te verzorgen voor een verantwoorde 'begeleiding' van het indalen van het nieuwe WvSr 1886 in theorie en (met name) praktijk. Het nieuwe 'Delikt en Delinkwent' zou zich daarentegen moeten richten op een breder publiek en een bredere blik moeten hanteren. De lezers zouden afkomstig moeten zijn uit alle onderdelen van wat we tegenwoordig de strafrechtelijke keten noemen (al dan niet juridisch-strafrechtelijk geschoold) en de aard van de artikelen zou de invalshoek van de traditionele togaberoepen dienen te overstijgen.

Wij benoemen dit onderscheid hier zo expliciet omdat – zonder enige bedoeling tekort te doen aan het aanstekelijk enthousiasme van degenen die een nieuw begin in het vooruitzicht stelden – toch, met het oog van nu, hier ook reeds enige aarzelingen kunnen opkomen ten aanzien van het vervolg van deze bevlogenheid en de positie die Delikt en Delinkwent in de daaropvolgende decennia is gaan innemen. We signaleren op dit punt om te beginnen de gedeeltelijke overlap in de personele bezetting van de redactie van het oude en het nieuwe tijdschrift. Ch.J. Enschedé is van beide redacties de voorzitter, A.L. Melai en Th. W. van Veen maken van beide redacties deel uit. Wij, de 'jongere' generaties, zullen ons deze autoriteiten niet onmiddellijk of in de eerste plaats herinneren om activisme of hun 'jaren-60 idealisme'. Onze blijvende bewondering voor deze befaamde voorgangers berust veel meer op hun grote kennis van strafrecht in brede zin en hun engagement om dat strafrecht op juridisch-wetenschappelijk verantwoorde wijze z'n eigen plaats te geven c.q. te doen behouden. Zulks ook of juist binnen zich wijzigende maatschappelijke verhoudingen, maar dat is toch iets anders dan 'integratie van het juridische en het antropologische denken in de theorie en de praktijk van het strafrecht'. De genoemde hoogleraren uit de oude en de nieuwe redactie staan daarin *de facto* niet eens zo heel ver weg van hun collega-hoogleraren die de eerste redactie van het Tijdschrift voor Strafrecht vormden: M.S. Pols, G.A. van Hamel,³ H. van der Hoeven en J. Domela Nieuwenhuis.⁴

3 Zoals bekend was Van Hamel een van de oprichters van de Internationale Kriminalistische Vereniging, destijds de belangrijkste spreekbuis van de zogenaamde Nieuwe Richting in het strafrecht, waarin ook als centrale doelstelling werd aanvaard de integratie van de beoefening van het strafrecht met aanpalende andere disciplines.

4 Overigens moet wel worden opgemerkt dat de redactie van Delikt en Delinkwent in 1970 ingrijpend van aanzicht veranderde door het aantreden van meer vertegenwoordigers van buiten het strafrecht of de criminologie, waaronder zelfs niet-gepromoveerde leden uit het forensisch-psychiatrische en penitentiaire veld (N.J.M. Pieck, G. Kal, A.M. Roosenburg).

Het punt is van belang vanwege de weerspiegeling ervan in de inhoud van ons thans 50-jarige tijdschrift. Wie namelijk nu op zoek gaat naar de wijze waarop de destijds uitgesproken ambities zich gaandeweg hebben ontwikkeld, ziet zeker verschillen met de voorafgaande situatie, maar zal ook moeten vaststellen dat daarnaast op aanzienlijke punten van continuïteit sprake is. De radicale draai die onze stichters uit 1970 voor ogen stond, is dus zeker niet op alle onderdelen waargemaakt.

Bij het 25-jarig bestaan van ons tijdschrift in 1995 is aan dat jubileum geen algemeen-reflecterende aandacht besteed zoals wij dat nu wel doen. Was dat in 1995 wel gebeurd, dan had men toen reeds moeten constateren dat het fundamentele verschil dat de redactie van Delikt en Delinkwent in 1970 ten opzichte van het Tijdschrift voor Strafrecht heeft willen maken, niet is gerealiseerd. Het accent in de inhoud van het wetenschappelijk gedeelte van de verschillende afleveringen van het tijdschrift (de artikelen) is toch vrij snel in hoofdzaak weer komen of zelfs blijven liggen op de juridisch-wetenschappelijke beschouwingen voor een rechtsgeleerd publiek. Dat ligt niet zozeer aan het tijdschrift noch aan de redactie, maar vooral aan wezenlijke veranderingen in het strafrecht en in de strafrechtspleging zelf. We hebben al eerder gewezen op de nauwe samenhang tussen ontwikkelingen in de samenleving en de inrichting van het strafrechtelijk systeem. Welnu, zo ongeveer rond 1985 wordt onomstotelijk duidelijk dat de criminaliteit fors toeneemt. Dat betreft zowel de zware en georganiseerde als de zogenoemde ‘kleine’ of ‘veel voorkomende’ criminaliteit. Het is een simpel gegeven – een strafrechtspolitieke realiteit – dat dit ingrijpende gevolgen heeft voor de gouvernementele reacties op deze verschijnselen. Het is niet eens nodig alle belangrijke beleidsplannen uit die periode te noemen (wellicht met uitzondering van het invloedrijke ‘*Samenleving en criminaliteit*’ uit 1985) om aan te geven hoezeer dit het profiel van de strafrechtsbedeling heeft veranderd. Nieuwe aandacht voor een handhavingstekort, een acuut cellentekort, verouderde structuren en wetgeving, leidend tot de opkomst van ‘gethematiseerd’ strafrecht: bestuurlijke sanctionering, instrumenteel strafrecht richting aanpak van georganiseerde criminaliteit, van verslaafden en van het afpakken van criminele winsten, en wat niet al. Bovendien zette de invloed van mensenrechten via in het bijzonder het EVRM op het strafrecht zeer fors door en zorgde de Europese Unie in toenemende mate voor ‘Europeanisering’ van onderdelen van het strafrecht in ander opzicht. Het gaat ons hier niet om zelfs maar een enigszins complete opsomming, maar wie de ontwikkelingen van ‘buiten’ het tijdschrift tot zich laat doordringen, begrijpt dat het oude, bijna nuchtere ideaal van de redactie van het Tijdschrift voor Strafrecht van 1886 onvermijdelijk en vanzelfsprekend ook de inhoud van Delikt en Delinkwent mede is blijven bepalen: laten we eerst en vooral maar zorgen dat al deze ontwikkelingen in de strafrechtelijke rechtshandhaving in theorie en praktijk, in wetgeving en rechtspraak, op hoofdlijnen en wetenschappelijk verantwoord worden begeleid. Dat vindt – meer inhoudelijk – ook daarin zijn oorzaak dat – anders dan in 1970 het geval of het gevoelen was – de eigenheid, zo men wil: de relatieve juridische autonomie, van het strafrecht ook meer dan ooit moet worden verdedigd tegenover een te grote politieke grilligheid. Het is nauwelijks verrassend te noemen dat dit gezichtspunt in die jaren uiteindelijk toch belangrijker werd gevonden dan het streven naar ‘de integratie van het juridische en antropologische denken’. Die prioritering is dan ook herkenbaar in de zwaartepunten binnen ons tijdschrift.

Dat laatste raakt aan het belangrijkste aspect van continuïteit in de positie van Delikt en Delinkwent, ook tussen en ten opzichte van de talrijke andere tijdschriften die in de loop van de afgelopen 50 jaren opkwamen (en deels ook alweer verdwenen). Dat aspect is ook voor de toekomst van belang. Het betreft de aanspraak van het tijdschrift zich te concentre-

ren op de wetenschap, ook en met name in termen en opvattingen daarover in het actuele debat en de vormgeving van – kort gezegd – het proces van ‘waarderen en belonen van wetenschappers’.⁵ Dit aspect van nadruk op de kwaliteit van strafrechtswetenschap is de afgelopen 50 jaren steeds een ambitie (en hopelijk ook een kenmerk) van Delikt en Delinkwent geweest. Dat karakter bepaalt onder andere de samenstelling van de redactie. Het wetenschappelijk karakter van de editorials is versterkt waardoor het daarbij sinds vele jaren in feite om wetenschappelijke artikelen gaat. Daarnaast werden en worden in Delikt en Delinkwent dissertaties en oraties betrekkelijk consequent besproken, maar dan ook wel (in beginsel) uitsluitend deze, voornaamste producten van wetenschap. De recensent is altijd zelf gepromoveerd (in geval van dissertaties) of zelf hoogleraar (in geval van oraties). Allemaal maatregelen en waarborgen die zijn gericht op het consequent bevorderen van de inhoudelijke kwaliteit van de gepubliceerde bijdragen. Een en ander geldt nog sterker voor (de eisen aan) artikelen en dit bepaalt wat ons betreft ook de positie van Delikt en Delinkwent in de komende jaren. Terugkerend naar dat proces van waarderen en belonen van wetenschap: wie de ook voor Nederland belangrijker wordende, o.a. inmiddels door de VSNU, NWO en de KNAW ondertekende San Francisco Declaration on Research-Assessment (DORA) van december 2012 leest, ziet een belangrijke verandering in de waardering van academische publicaties. Kort samengevat: minder nadruk op kwantiteit, veel meer aandacht voor kwaliteit. Het zal gaan om een sterkere nadruk op het gebruik van indicatoren voor afzonderlijke onderzoeksartikelen en (dus) de beoordeling van wetenschappelijk onderzoek op inhoud in plaats van op formele eigenschappen van de publicatie (omvang; ‘peer review’; A-status van het tijdschrift; etc.). Dat is precies waar het de redactie anno 2020 voor de toekomst om te doen is. Wij spreken hierbij de aspiratie uit om Delikt en Delinkwent binnen het Nederlandse taalgebied het meest aantrekkelijke forum te doen zijn voor auteurs om hun beste strafrechtelijke artikelen ter publicatie aan te bieden. Waar we korthedshalve spreken over strafrechtelijke artikelen denken we uiteraard in gelijke mate aan onderzoeken waarin een criminologische invalshoek aan de orde is of waarin anderszins interdisciplinair wordt gewerkt. En langs die lijn zijn we dan toch ook inhoudelijk in sommige opzichten weer meer terug bij de lijn uitgezet in 1970 dan het even leek. Bij die eisen aan een artikel spelen dan – waar aangewezen en nodig – theorievorming in het juridische en/of daarbuiten, empirische verkenning of verklaring van vragen, rechtsplegingsaspecten en een interdisciplinaire aanpak een rol. Het is tegenwoordig gezien de vanzelfsprekendheid van de internationale dimensie niet eens meer nodig om deze als zwaartepunt te benoemen. Anno 2020 stellen we inhoudelijke wetenschappelijke kwaliteit dus voorop, anders dan het antropologisch denken dat in 1970 nog als doel op zichzelf werd geformuleerd.

Een ambitie is ook een benchmark die er soms toe noopt te erkennen dat het niet altijd lukt die waar te maken. Niettemin is het zojuist kort geschetste aspiratieniveau wel de rode draad die de positie van Delikt en Delinkwent na 50 jaren ook voor de toekomst markeert en waarvan wij hopen dat die het tijdschrift binnen ons vakgebied uniek maakt.

Ten slotte nog dit: de uitgever heeft het 50-jarig bestaan van Delikt en Delinkwent visueel willen accentueren door een speciale vermelding op de voorkant van alle afleveringen van het tijdschrift in dit jubileumjaar. In dat gebaar klinkt ook de trots van de uitgever over dit jubileum door. Die trots zouden wij als redactie ook juist in zijn richting kenbaar willen

5 Zie hieromtrent het Statement: ‘Waarderen en belonen van wetenschappers’, in 2019 uitgebracht door de VSNU, NWO, NPU en ZonMw.

maken: ondanks de nodige wisselingen achter de schermen is de uitgever van het eerste uur 'de facto' het tijdschrift alle 50 jaren trouw gebleven. Ook dat is tegenwoordig wel eens anders, en die trouw zegt dus ook wel iets. Sterker, bij verschillende gelegenheden is gebleken dat de uitgever zich voor het behoud van de aard en positie van het tijdschrift heeft ingespannen. Daarom past aan het slot van dit editorial en aan het begin van de volgende 50 jaar ook een woord van dank en waardering aan de uitgever. Waarvan acte.

M.S. Groenhuijsen, W. Huisman, F. de Jong, P.H.P.H.M.C. van Kempen, P.A.M. Mevis & H.G. van der Wilt